Souhvězdí Vozky

Lehnout si v zimním období na záda a pozorovat oblohu není příliš pohodlné, zato optimální k nalezení souhvězdí, o němž bude dnes řeč. V prosinci či v lednu se nachází poblíž nadhlavníku, ale je viditelné i na podzim a na jaře. Vozkou prochází Mléčná dráha. Ta je ale méně výrazná, protože se díváme opačným směrem než do centra naší Galaxie. I tak je ale v tomto souhvězdí vidět velké množství otevřených hvězdokup.

Vozka je Erichtonius, chromý syn krále Vulkána a Minervy, podle báje vynalezl vůz a jako první jej zapřáhl. Na starých mapách jde o klasický dvoukolový válečný vůz. Vozka pak bývá vyobrazen s kozou a kůzlaty.

Začněme s nejjasnější hvězdou souhvězdí. **Capella** (0,08 mag) je významným orientačním bodem nejen zimní oblohy. Díky své deklinaci (+46°) je z celého našeho území cirkumpolární a v létě ji můžeme vidět nízko nad severním obzorem. Je vzdálena 45 světelných let; jedná se o dvojhvězdu tvořenou dvěma žlutými obry o hmotnosti šesti a deseti Sluncí. Jejich teplota je podobná jako povrchová teplota Slunce, svítivost však mají 90×, resp. 70× vyšší. Capellu v dalekohledu nerozlišíme, podařilo se to až v roce 1993 interferometrem na Mt. Wilsonu. Obě složky kolem sebe oběhnou jednou za sto dní.

Pěknou trojhvězdou je **θ Aur**. V dalekohledu nalezneme hlavní složku s jasností 2,7 mag a 3″ od ní druhou složku 7. magnitudy. Třetí složku 9. magnitudy nacházíme ve vzdálenosti 45″. Dvojhvězda **ν Aur** má dvě složky o jasnosti 4 a 9,5 mag vzdálené od sebe 55″.

Další dvojhvězdou je **ω Aur**. Jasnější hvězda 5. magnitudy doprovází hvězdu 8. magnitudy, 5,4″ daleko. Poslední dvojhvězda, kterou si představíme, je **14 Aur**. 15″ od jasnější složky 5. mag se nachází hvězda 8. mag. Drobnou zajímavostí v názvosloví hvězd je, že v mapě nenaleznete γ Aur. Ta původně sice byla v Bayerově atlasu, ale v roce 1930 se z ní stala β Tau.

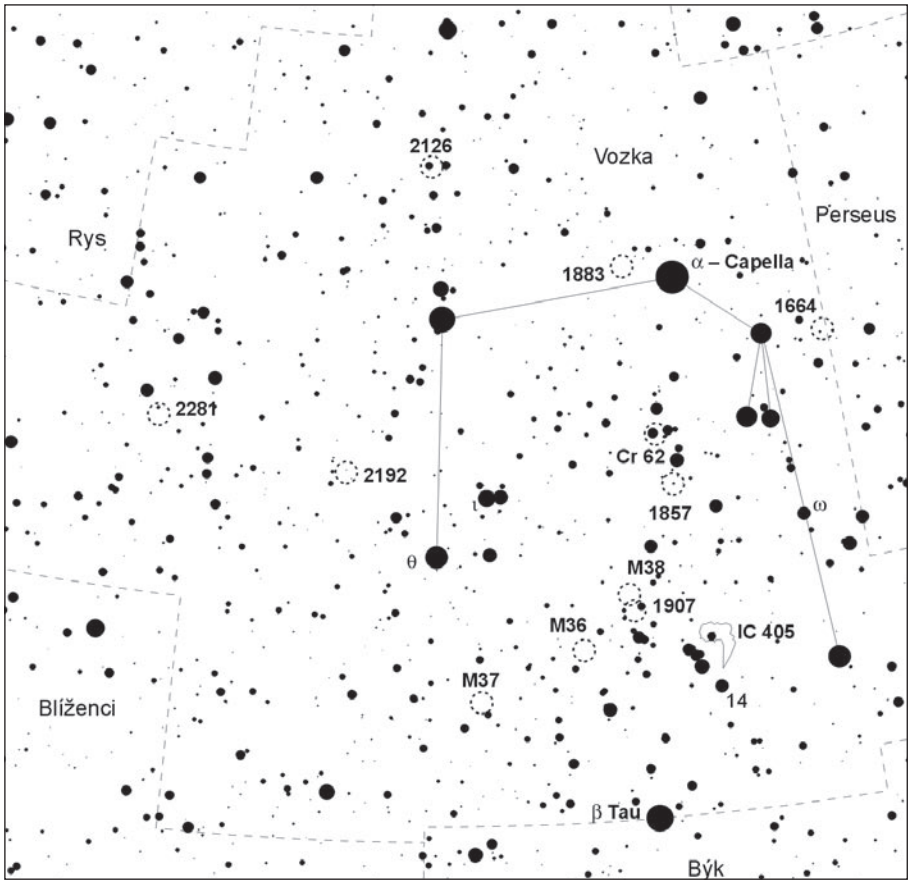

Mapka souhvězdí Vozky s popisovanými objekty a hvězdami do 8. velikosti

Dostáváme se k otevřeným hvězdokupám. Těch pěkných a snadno pozorovatelných nalezneme ve Vozkovi hned několik. Poputujeme-li od severu k jihu, narazíme postupně na M38, M36 a M37.

M38 (6,4 mag, $5^h\ 28^m\ 42^s$, +35° 51′) má průměr 21′, je vzdálená 4200 světelných let a obsahuje necelých 1000 hvězd. V dalekohledu jich uvidíme maximálně 100. M38 najdeme téměř přesně mezi hvězdami θ a ι i v triedru.

Kousek od ní se nachází další: **M36** (6,0 mag, $5^h\ 36^m\ 18^s$, +34° 8′). Má průměr 12′ (skutečný 25 sv. l.), leží 4100 světelných let daleko. Viditelná je již triedrem. Je sice ze tří „messierovských" hvězdokup nejjasnější, je ovšem nejmenší. V dalekohledu vidíme asi 60 hvězd. Její stáří je asi 220 mil. let. Těsně pod ní nalezneme další malou otevřenou hvězdokupu **NGC 1907** (8,2 mag, $5^h\ 28^m\ 6^s$, +35° 20′) viditelnou 10cm dalekohledem. V ní uvidíme asi 40 hvězd. **M37** (6,0 mag, $5^h\ 52^m\ 18^s$, +32° 33′) s průměrem 24′ nacházíme jako poslední v řadě (a to doslova) ve směru k Blížencům. Tvoří ji asi 150 hvězd a opět je bez problémů viditelná i triedrem.

Celá tato oblast je vděčným cílem nejen amatérských pozorovatelů, ale i fotografů. Kromě zmíněných hvězdokup se zde nachází i několik mlhovin (např **IC 405**). Ty se však objeví až na fotografiích. Vhodným vybavením je 200mm objektiv a fotoaparát umístěný na montáži s hodinovým pohonem.

Pět stupňů pod Capellou je otevřená hvězdokupa **Cr 62** (6,0 mag, $5^h\ 22^m\ 30^s$, +41° 00′) o průměru 28′. Máme-li dalekohled s paralaktickou montáží, stačí, abychom se posunuli v hodinovém úhlu o $1^h\ 26^m$ východně, a najdeme další hvězdokupu dobře viditelnou v menším dalekohledu, **NGC 2281** ($6^h\ 48^m\ 18^s$, +41° 05′). Uvidíme asi 30 hvězd, z nichž ty nejjasnější mají 7. magnitudu. **NGC 1857** ($5^h\ 20^m\ 6^s$, +39° 21′) se nachází pod λ Aur. Objevíme v ní asi 50 hvězd na ploše 7×7 minut.

Nadšenci mohou vyhledat i další řídké otevřené hvězdokupy, obsahující malý počet slabých hvězd. Zde ovšem narážíme na skutečnost, že v Mléčné dráze se velice špatně hledají. Tak jen pro pořádek, jedná se o NGC 1664, NGC 1883, NGC 2126 a NGC 2192.

Vladimír Libý